

PEDAGOŠKE NAPOMENE PRI KREIRANJU PRIPREME ZA ČAS

Nastavni čas je osnovni element nastave i najčešće traje 45 minuta, a često se pojavljuje i u verziji blok časa koji traje 90 minuta. Za niže uzraste čas bi trebalo da traje i manje, 30-35 minuta, a za starije učenike je prihvatljiv blok čas.

Za svaki nastavni čas, nastavnik mora imati odgovarajuću pripremu. Postojanje priprema za čas je zakonska obaveza za svakog nastavnika, a razlozi za postojanje pripreme za čas su raznovrsni. Najčešće razmatrani su:

- da bi čas bio efikasno sproveden i uvek u istoj dinamici,
- da se ne propusti neki važan deo časa,
- da bi se izbegla improvizacija na času i apsorbovali trenutni poremećaji iz okoline (zamor nastavnika, raspoloženje učenika i drugi faktori),
- da bi realizacija časova u različitim odeljenjima bila ujednačena itd.

Kvalitetno urađene pripreme za čas su velika pomoć nastavniku u radu. Jednom napravljene mogu se koristiti godinama. Danas se veoma često pored papirne forme pripreme prave i multimedijalne pripreme za čas pomoću računara.

Priprema za čas treba da sadrži jasno definisane sledeće celine:

- naziv nastavne teme,
- naziv nastavne jedinice,
- cilj časa,
- obrazovne zadatke,
- vaspitne zadatke,
- specijalne zadatke,
- tip časa,
- nastavne metode,
- nastavne oblike,
- nastavna sredstva,
- mesto izvođenja nastave,
- korelaciju sa drugim predmetima,
- inovacije u nastavi,
- literaturu (za nastavnika, za učenike),
- plan izvođenja časa: uvodni deo časa (preparativna faza), glavni deo časa (operativna faza), završni deo časa (verifikativna faza i faza domaćeg zadatka),
- evaluaciju časa.

Naziv nastavne teme i jedinice

Nastavni čas treba da predstavlja jednu didaktičku celinu na kojoj će učeniku biti pruženi kako obrazovni tako i vaspitni sadržaji. Jedan nastavni čas obično obrađuje jednu nastavnu jedinicu. U planiranju nastavnih časova polazi se od planiranja i raspoređivanja nastavnih tema i nastavnih jedinica koje one obuhvataju. Nastavne teme i nastavne jedinice su definisane u Nastavnom planu i programu i na nastavniku je da ih rasporedi i isplanira u svom godišnjem i operativnom planu po mesecima rada, a iz toga proizilazi naziv teme i nastavne jedinice koje će se obrađivati na pojedinačnom času.

Ciljevi i zadaci časa

U planiranju i pripremanju časova mora se krenuti od vaspitno-obrazovnih ciljeva i zadataka nastavnog časa. Ciljevi i zadaci se artikulišu na osnovu sadržaja datih u Nastavnom planu i programu. Vaspitni zadaci treba da prožimaju nastavni proces, a sadrže razvijanje i negovanje osobina ličnosti učenika kao što su: istrajnost, urednost, sistematičnost, logičko razmišljanje, humanost i drugo. Obrazovni zadaci se baziraju na obaveznim sadržajima koje treba prezentovati učeniku, a formulišu se prema tome šta učenik treba da nauči, shvati, uoči, usvoji, utvrdi, ponovi itd.

Tip časa

U toku časa odvijaju se različite etape nastavnog procesa. U odnosu na to koja etapa preovlađuje možemo i napraviti podelu časova prema tipu:

- uvodni časovi
- obrada nastavnog gradiva
- vežbanje
- ponavljanje i utvrđivanje gradiva
- proveravanje i ocenjivanje
- sistematizacija

Nijedan čas nije zasnovan samo na jednoj etapi, pa se smatra da su svi časovi kombinovani, ali im se tip određuje prema etapi koja preovlađuje.

Nastavne metode

Nastavne metode su naučno provereni putevi ili načini poučavanja i učenja. Postoje različite klasifikacije nastavnih metoda. Najčešće korišćene su:

- Usmeno izlaganje,
- Dijalog (razgovor),
- Tekstovno-grafička (rad na tekstu, pisani i grafički radovi, crtanje),
- Pisani radovi,
- Ilustrativna (predmetom, šemom, grafikonom, dijagramom, simbolom i dr.),
- Demonstrativna (procesa, operacije rada mašine, muzičkih ostvarenja i sl.),
- Laboratorijsko- eksperimentalna,
- Metoda praktičnog rada,
- Istraživačka metoda.

Nastavni oblici

U nastavnom procesu je moguće različito grupisati učenike i tako sprovesti proces učenja i podučavanja. Možemo raditi sa pojedincem, učenicima u paru, rad sa grupom ili celim odeljenjem. Prema tome nastavu delimo na:

- Individualizovanu (mentorsku) nastavu,
- Rad u parovima,
- Grupni oblik rada (timska nastava),
- Frontalni oblik rada.

Nastavna sredstva

Nastavna sredstva su didaktički oblikovane pojave i predmeti koji u nastavi služe za ostvarivanje ciljeva učenja i poučavanja. Mogu biti:

- Verbalna (usmene informacije),
- Pisani izvori znanja (udžbenici i drugo),
- Vizuelna (karte, crteži, šeme, modeli, fotografije, slike, trodimenzionalni predmeti...)
- Manuelna (alati, mašine, instrumenti, pribor)
- Audio-vizuelna (radio, TV, video kasete, grafoskop, računar, projektor...)

Mesto izvođenja nastave

Nastava se najčešće izvodi u učionici, ali u izboru mesta za izvođenje nastave i tipa časa, treba krenuti od prirode predmeta i sadržaja koji se predaju.

Pored klasične učionice, mesto izvođenja nastave može biti:

- Specijalizovana učionica / Kabinet,
- Biblioteka,
- Muzej,
- Objekti u prirodi,

- Preduzeće, ustanova,
- Zoološki vrt,
- Multimedijski (konferencijski) sistem,
- Web konferencijski sistem.

Korelacija sa drugim predmetima

Veoma često se dešava da se gradivo iz drugih predmeta preklapa i prožima sa gradivom koje se obrađuje na nastavnom času koji planiramo. To je veoma korisno za učenike da povežu znanja iz različitih oblasti u jednu funkcionalnu celinu. Korelaciju sa drugim predmetima treba praviti i naglasiti je učenicima kad god je to moguće. Učenici tada shvataju da su stvari i pojmovi povezani, lakše ih razumeju u celini i pojedinostima i stvaraju jednu sveobuhvatnu sliku o problemu ili pojavi o kojoj se priča.

Inovacija u nastavi

Ukoliko se na času planira uvođenje inovativnih metoda i oblika rada, treba navesti koje inovacije se planiraju i na koji način će biti sprovedene kao i koji se efekti očekuju.

Literatura

U pripremi treba naglasiti literaturu koju je nastavnik koristio za pripremu časa i literaturu koju će preporučiti učenicima za dalji rad i istraživanje kod kuće.

Najčešće korišćena literatura je:

- Udžbenik,
- Priručnik za nastavnika,
- Radna sveska,
- Zbirka zadataka,
- Enciklopedija,
- Stručni časopis,
- Internet sa jasno naznačenim linkovima,
- Audio-video materijali.

Plan izvođenja časa

Svaki nastavni čas mora da ima jasna određenja prema svojim celinama koje treba zapisati u pripremi za čas. Celine nastavnog časa su: uvodni deo (5-10 minuta), glavni deo (25-30 minuta) i završni deo (5-10 minuta).

Uvodni deo časa je preparativna faza časa u kojoj se učenicima predstavljaju teme, pitanja i problemi koji će se obrađivati u toku časa. Nastavnik treba da isplanira pitanja kojima će uvesti učenike u materiju. Zadatak nastavnika je da jasno istakne naziv nastavne jedinice, da objasni cilj i zadatke časa, načine rada, očekivanja od učenika, ulogu učenika na času, tok časa. U uvodnom delu časa nastavnik treba da podseti učenike na prethodno stečena znanja, da ih prizove iz pamćenja, da motiviše učenike za dalji rad, učešće na času i sticanje novih znanja.

Glavni deo časa ili operativna faza obuhvata rad na sadržaju, pojmovima, zakonitostima, pravilima, događajima, shvatanjima i slično. Za realizaciju sadržaja odabira se nastavna metoda, nastavna sredstva i oblik rada koji je najpogodniji po proceni nastavnika.

Završni deo časa ili verifikativna faza i faza domaćeg zadatka je faza namenjena utvrđivanju gradiva i proveru usvojenih znanja. Ovde treba uputiti učenike kako treba da uče, koju literaturu da koriste i koje domaće zadatke da urade.

Evaluacija časa

U okviru priprema za čas treba ostaviti prostor za analizu i evaluaciju časa: šta je bilo dobro na času, šta se može popraviti. Evaluacija može da bude bazirana na samoevaluaciji nastavnika, a bilo bi dobro da se u analizi i evaluaciji uvrste i mišljenja učenika izrečena ili napisana. Ovaj deo pripreme je za nastavnika veoma važan jer može da sadrži predloge i sugestije za naredno planiranje i poboljšanje pripreme za čas.